

SOČA

„Soča“ izhaja vsak četrtek in velja
s pošto prejemanja ali v Gorici na dom
pošiljana:

Vse leto f. 4.50
Pol leta „ 2.30
Četrt leta „ 1.20
„Kmetovalec“ za naročnike Soče Vse 1.
f. 2.—Pol leta f. 1. Za nenaročnike: Vse
leto f. 3.—Pol leta f. 1.60
Pri oznanilih in ravno tako pri „So-
čarodak“ se plačuje za navadno trisopno
vrsto:

8 kr. če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 krat
6 „ „ „ 2 krat
Za večje črke po prostoru.

Posamezne številke se dobivajo po 10
soldov v Gorici pri Paternoliju; v Trzinu
v tobakarnicah „Via della caserma 3“

Naročnina in dopisi naj se blago-
voljno pošiljajo pod naslovom: Vik-
tor Dolenc v Gorici. — Rokopis
se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno
frankujejo. — Delalcom in drugim ne-
remotnim se naročnina sniža ako se
oglasijo pri uredništvu.

Glasilo slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic.

Federalizem s posebnim ozirom na Avstrijo.

(Nadaljevanje iz štev. 51. t. 1.)

in konec.

VII.

Podlaga vse te centralne ustave bi pa bile posamezne avstrijske dežele ali države, ktere so vedno imele in imajo tudi zdaj različne ustave, ktere so pa v nekaterih kronovinah zelo omejene. Zato in ker bi po pravi federalni centralni ustavi posamnim deželam pripadlo mnogo opravil glede postavodaje in izvrševanja postav; morale bi se raznim kronovinam dati nove ustave primerne željam, potrebam in zgodovini. Ustave nekaterih dežel pa bi se morale saj nekaj prona-rediti z ozirom na centralno ustavo, da bi se z njo vjemale. Vsaka kronovina naj bi se pa s krono pogodila in z njo vred vpeljala to ustavo ali preuredbo, kakor je odločeno že v sedanjih deželnih ustavah. Ker bi pa deželni zbori jako širši delokrog imeli, in bidežele pravele mnogo javnih opravil in vso administracijo, katera ni centralnim oblastnjim zaupana, razvidno je, da bi se mogle majhne kronovine zediniti v večji grupe. Naj se ne reče, da to se ne more ali ne sme storiti; Svajca je lep izglede, ker se je tam preveliko število majhnih kantonov dvakrat zmanjšalo, kakor smo videli v dotični razpravi.

Naj se ne ugovori, da bi bremena obširne autonomije prevelika bila za naša kraljestva in nove grupe. Takošni ugovori zginejo, če se ozremo na avtonomne kantone v Švajci in na manjše državne zaveze v severni Ameriki. Gotovo bi se morala opravila bolj prosto vrediti, potem število uradnikov zmanjšati, in nekatera opravila bi morali zmogni državljani brezplačno prevzeti le proti neki odškodbi.

Kak bi imel biti deželni zbor in odbor, kak volivni red, kedo bi imenoval deželne uradnike, koliko bi bili ti odgovorni ne samo cesarju, ampak tudi deželnemu zboru, kako bi se deželni davki nabirali, ali po lastnih,

ali po davkarjih centralne oblasti; vse to in še druge zadevne reči bi odločevale dotične deželne ustave.

Na čelu vsake zavezne države bi bil cesarski namestnik se svojim uradom odgovoren cesarju in deželnemu zboru, in na Dunaju prav tako odgovoren dvorni kancelar ali minister, kateri bi dotično kronovino pri cesarju zastopal in bil posrednik v vseh opravilih.

Primeren zgled nam je v mnogih zadevah hrvatska kraljevina, katera ima svoj jako obširni delokrog in vestno skrbi za svojo narodnost.

V državah, v kterih živi več narodnosti, naj bi vsaki njen obstoj zagotavljal narodnostna postava, kakoršna so leta 1870 nasvetovali Čoski poslanci, ta je v vsakem obziru pravična in se da lahko izpeljati.

Vsaki federalni državi je velike znamenitosti popolna neodvisna državna sodnija, torej jo mora tudi Avstrija imeti za prepire in pravde med državami za tirjatve proti njim, in pri nas bi imela ta sodnija tudi kompetentna ali dostojna biti za tožbe zoper ministre, deželne in državne uradnike, kedar bi jih zatožili zbori, katerim so po ustavi odgovorni.

Konečno naj nam bude pripuščena še ena opazka. Gledé na materialno razmere nekterih naših dežel bi svetovali, da bi se v zavezni ustavi našli slučajji, v kterih bi posamna zavezna dežela ali grupa imela pravico od skupnega zastopa tirjati denarno podporo, ker je tudi celoti v škodo, če so nekateri deli tako ubogi, da si ne morejo sami pomagati.

Gledé drugzega vprašanja, kaj bi se dalo to težavno delo izvršiti in vstava preurediti po postavni poti; premišljevali so mnogo v Avstriji to zadevo, mi pa hočemo omeniti dva načina, po kterih bi bilo to mogoče.

Naj bolj naravna pot je ta, da bi krona po ministrih predložila obema zbornicama dotični načert. In ko bi ga sprejele obe zbornici, da bi ga potem dala v poterdbo vsem deželnim zborom. Ali obe zbornici, posebno zbornica poslancev, sto tako sestavljeni, da se ni najdati vspeha. Centralisti si hočejo po sedanjem volivnem redu in po centralizmu ohraniti prvaštvo in ne bi hoteli, po nikakem dovoliti preuredbe v federalnim zmislu. Druga pot, bi menda bila ta: Krona naj proglasi, da hoče vstavo prena-

rediti in naj priobči dotični federaciji načert. Ker so volitve v deželne zборе pred durmi, naj lepša je prilika za tako početje. Volilci bi, dobro poučeni o pravažnem vprašanji, svoje mnenje izrekli po izvoljenih poslancih v deželne zборе. Ti naj potem iz svoje srede število prebivalcev primerno število poslancev pošljejo v posebni ad hoc sklicani zbor. V tem bi bile vse kronovine, vse narodnosti, če ne cele Avstrije, vendar pa njene polovice takraj Litave, primerno zastopane, in njih naloga bi bila med seboj in s krono vred porazumeti se o skupni ustavi, oziroma o načertu od krone predloženem. Od vseh strani, ali od večine sprejeti, načert naj bi se potem predložil državnemu zboru na Dunaji v poterditev. To nasvetovaje, ozirali smo se na pragmatično sankcijo, oktoberski patent in nekaj na severne Amerikance, kedar so prvo slabo ustavo popravljali. Da se pa ta potrditev doseže, bi se morala sedanja zbornica državnih poslancev razpuščiti in nove volitve naj bi se razpisale. V gosposko zbornico pa naj bi se imenovali novi udje v primernem številu in dvomiti nij, da bi ti gosposde v veliki večini se udali kroni, deželam in narodom takraj Litave.

Leta 1877 mora se ponoviti pogodba z Ogersko, oziroma Hrvatsko in Sedmograško. Evo tedaj prilike porazumeti se s temi deželami glede skupnega zastopa in centralne moči avstrijske vevlasti. Ne moremo si misliti, da ni mogoče vzajemno porazumljenje, naj je Avstrija potrebna vsem svojim narodom in Evropi, saj so zgodovina, gmotni interesi in skupna dinastija tako zedinile te narodnosti, da morajo skupej živeti. Misliti je, da je gledé na vse to in s posebnim ozirom na skušnjo od leta 1848 naprej, to porazumljenje mogoče, da je zastran skupne dinastije celo lože, nego je bilo v severni Ameriki in v Švajci, ko so ustavo preuredili na podlagi prave svobode, v zajemne pravičnosti in državne modrosti.

Naj Ogrci ne govorijo o sami personalni zvezi, kakoršna je med Norvegijo in Švedijo, ktere imate istega kralja, pa nič drugzega skupnega, kajti kar je mogoče na koncu sveta, mogoče ni in še manj je modro sredi Evrope.

Najdati se je, da tudi pri nas konečno vendar le zmagaajo pravičnost, zdravi um in gmotni interesi.

LISTEK.

Izgledi. Uzori.

(Poleg Smiles-a.)

Bodite popolni, kakor je popoln otec
vaš nebeški.

Mat. pogl. V. vrsta 48.

Izglede, če prav je nem, je vendarle skoraj naj-mogočniji učitelj, kar jih imamo na svetu. On je praktična šola človeškemu rodu, ki uči le z dejanji, ktera so vedno uplívnejša od besede. Zapoved nam zamore sicer kazati življenja pot, ali pri vsem tem je le neneljni vi in molčeti, po navadah v nas vkoreninjeni i z nami živeči izgled, ki nas v življenja poti poganja naprej. Dobri sveti imajo svojo korist; če pa douri sveti nejsio združeni z dobrim izgledom, pripomogo le malo. Po skušnjah praktičnega življenja je toraj soditi, da je ovrženo čudno načelo: Storitie to, kar vam pravim, a ne delajte tega, kar jaz delam.

Osebe sploh nauče se več od tega, kar vide, nego od tega, kar slišo; in vse to, kar se dejanski vidi, utisne se človeku bolj v glavo, nego to, kar bere, ali kar čuje. Vse to velja posebno v mladosti, ko je okó največa pripomoč do znanja.

Vse, kar otroci vide, posnemajo nevedé; in tako postajajo polagoma podobni onim, s kterimi prihajajo v dotiko, kakor ščenci (insekti,) ki zadobivajo mast (barvo) listja, od kterega se živé. Velevažna je toraj domača izreja; kajti, naj šola kar se dade pripomore, izgledi domači bodo imeli vedno mogočen uplív na značaj naših prihodnjih mož in prihodnjih naših žen. Hiša

domača je golot (kristal) človeškega društva, ona je jedro narodnega značaja, in iz tega studenca domače hiše, čistega ali blodnega, izvirajo navade, pravila in načela, ki vladajo javno in privatno življenje. Narod izhaja iz družine; isto javno mnenje zaraja se većinom pod streho domačo, in najplemenitnejše človekoljublje začenja se na domačem ognjišču. „V ljubezni do male družine, ktere smo udje“, pravi Burke, „je začetek javne dobrohotnosti. Iz tega malega središča zamogo se širiti vsa človeška sočutja v večji kolobar, ki se polagoma širi, dokler vsega sveta ne objame.“

Izglede tedaj, tudi v navidezno navadnih rečeh, na kolikor se vrine v življenje ljudi, veliko izda, kajti on pripomaga siloma stvariti njih dobri ali slabi značaj. Tako vidimo, da se značaj roditeljev navadno na njih otroke presadi. Zastran tega je tudi rekel nek imeniten mož, da so njegovi otroci njegovo prihodnje življenje. Tudi nemo dejanje in navaden pogled roditeljev zamoreta vtisniti značaju tako podobo, ki se več ne more izbrisati; in kedó bi zamogel navesti, koliko nečastnih dejanj je ubranila samomisel na kacega dobrega oca, kterega spomin nejsio hoteli sinovi okaljati z, nepoštenimi dejanji in nedostojnimi mislimi? Najvevažnejše malenkosti pripomagajo tedaj k stvaranju moškega značaja.

Moralno zdravje zavisi v resnici od moralnega ozračja, ktero dišemo; in vsakdenji uplív, kteri imajo roditelji se življenjem svojim do svoje dece, je tako mogočen, da se najboljši način očinske izreje zamore posneti iz teh besed: „Roditelji, poboljšajte sami sebe.“

Nekaj slovesnega, pa tudi nekaj groznega je v tem, ko se pomisli, da nej dejanja, da nej misli v življenji človeškega bitja, ki ne bi provzročila celo vrsto posledic, kterih konca ne moremo nikedar predvideti i ki ne bi nevidno delovala in uplívjala na ljudi z nami živeče. Dobra misel, dobro dejanje zarodi vselej svoj plod. To se pa

dogaaja tudi se slabo mislijo in se slabim dejanjem; i življenje nikogar nej tako neznano in tako neznačno, da ne bi na dobro ali na zlo dejanstvovalo, in reči se mora v resnici, da se nahaja tudi v tem življenji človeškem neko nesmrtno bitje. Nobeden človek nej na svetu osamljen, on je ud sostavljenih nemih pripadkov in se svojimi dejanji pomnožuje skupnost človeškega blagostanja. Kakor je sedanjest vkorinena na minulosti in baš takó, kakor življenje in izgledi naših prednikov na naš mogočno uplívajo, pripomagamo mi se svojimi vsakdenjimi dejanji, da se stvara položaj življenja in značaj prihodnjih pokolenj. Rodovi, kterih nej mogoče prešteti i kterih poreklo skriva se v šesttisučletnej noči, stoje za nami, in sedanji narastaj prijema in prenaša na svoje potomke magnetični tok dejanj in izgledov, kteremu je sojeno, da veže naj daljšo preteklost z naj oddaljenejšo prihodnostjo. Lepo se izraža v tej zadevi imenitni talijanski pisec Nikolaj Tomaseo, rodom Srbin iz Dalma-cije v svojih svojem narodu v svojem materinem jeziku spisanih iskricah. Ker je zadevna petnajsta iskrica kaj lepa, postavimo jo sem: „Od kolena do kolena razpro-stira se milost božja in pokriva naše družine, kakor šotor v puščavi. — Kaj je naše življenje v življenji sveta? Mi smo kakor kaplje v velicem morji, po kterem brod človeškega naroda sedaj jadra, sedaj se vozi mešajoči znojenje svoje z nemirnimi vodami, sedaj ostane, kakor priklenen, sedaj pa zopet leti kakor udarjen. Delajmo za najdeljne unuke svoje, kajti ako za-nje delamo, delamo tudi za-se. Nadeja, kakor tudi okó, mora vse objeti, planine i doline, in ne sme se ozirati samo na ono, kar nam pade pred noge. Žival tako živi, ljubezen pa ima peruti: toliko v preteklost, kolikor v bodočn osti. Stoletja so ure. Oni, ki pride zatisuč let, on je iste naše krvi naš, pravi bližnji. Dvigni človek, oči svoje nad sabo in razširi stuljeno dušo svojo.“

Da se pa vse to zgodi, treba je, da skoči vsa opozicija k nam na pomoč, da se zedinijo v glavnih svojih zahtevah. V ta namen morajo posebno vsi Slovani se porazumeti med seboj in skupno delati z drugimi opozicijskimi strankami. Zares bi bil že čas, da bi se Avstrijski Slovani zmodrili in ojačili, kajti ne samo jim škodljivo, marveč sramotno je, da se v posameznih trumah bojujejo brez nobenega središča, brez nobene skupne moči, kateri bi se vsi vdali po ostri disciplini. Sramotno je, da opešajo na vseh straneh zaradi nesloge in nespametnega bojevanja v ločenih kerdelih. Mi smo že lansko leto v „Soči“ llicali deželnim in državnim poslancom avstrijskih Slovanov, naj se zložijo v skupno delovanje, in to jim moramo tudi zdaj gorko priporočevati. Naj jih navdusi vzvišena naloga in slavni poklici. Ako se bode Avstrija vsem svojim narodom pravična skazala, ako se bode vsem v korist federalno osnovala; nij dvomiti, da razeveti v vsakem obziru, saj so nam poprejšnja razprava o federalizmu dokazale, da so v tej državni obliki napredovale in obogatele, da so svobodno živele in slavo si pridobile Švajci, Nizozemska in severna Amerika. Kakoršna je država sedaj, taka ne more obstati, in če se narodi ne spravijo, čakajo Avstrije slabi časi. Zgodovina poprejšnjih vekov in posebno naša doba nam je dokazala, da take nenaravne razmere niso trajne in da državi preti nevarnost ali po njej sili, ali pa po kakih zunanji strašni moči. Ako bi se pa Avstrija federalno osnovala na podlagi pravičnosti in enakopravnosti vseh narodov, pomisliti je, da bi to mikalo in tako vabilo druge, da bi tej zavezi svobodnih držav lahko se pridružile in naši dinastiji se podložile dežele od spodnje Donave do Balkana. To bi bilo sicer kasni, pa najlepši nasledki nekdanjih krvavih bojev in slavni zmag Princea Evgenija in generala Laudona, pa nekdanje zdrave avstrijske politike.

V Ameriki so severni zvezi 13 držav počasi pristopale še druge, v Švajci se je prvotnim kantonom počasi pridružilo še več, Avstrija sama je zdaj več, zdaj manj držav imela, kakor smo to vidli v začetku te razprave. Pa tak prostovoljni pristop bi ne samo nam koristol, avstrijskim Slovanom, ampak jako koristil bi tudi tem državicam, katere, Turkov oproščene, bi ne nikdar mogle biti velevlast, temuč bi bile če tudi federalno zvezane, izpostavljene velikim nevarnostim. V federalni Avstriji bi pa živale svoboda in dovolj samostalnosti, kajti se misliti nij, da bi centralizem vpeljali ti zdaj Turški pašaliki, ko bi se osvobodili, ter tudi Srbija, Crnogora in Rumunija ne; prerazlični elementi so v teh deželah in razne šege imajo. Za vse te narode bil bi torej federalizem v Avstriji velika atrakтивna moč.

Nadjamo se, da smo svoj namen dosegli, da smo pravi pomen federalizma, njegove prednosti in njegov razvoj po zgodovini razložili razumljivo vsakemu bralcu, ki se le nekoliko peča z državnimi zadevami in sploh z javnimi opravili. Srečni bi pa bili, če smo dokazali, da je pravi federalizem Avstriji najprimernejša državna oblika, v kateri bi se vse narodnosti razvile, kolikor je vsaki mogoče sebi in skupni državi v prid. Ker bi v tej obliki zmagale pravičnost in enakopravnost, kličemo: Naj se pri nas oživi pravi federalizem, Avstrija in hoc signo vinces.

A ti vsemogoči oče živih in mrtvih, ti, proti komu teče čas, kakor megla proti solncu, ti nam pomagaj, da gledamo ljudske koristi s tvojo visoko previdnostjo, da objemamo deznane, mrtve in neprijatelje z istim objemanjem nebeske ljubezni. — Dejanja vsacega posameznega človeka ne umrò, in če prav se njegovo telo razide v prah in zrak, njegova dobra in slaba dejanja bodo rodila dobre ali slabe plodove ter bodo upljivala na prihodnja človeška pokolenja vseh časov. V tej velevažnej in preimennitnej resnici nahaja se velika nevarnost in velika odgovornost človeškega življenja. —

Vsako dejanje toraj, katero izvršimo, ali kateremu smo svedoči, vsaka beseda, katero izpregovorimo, ali katero čujemo, je združena z upljivom, kateri se ne samo razširja na naše življenje, ampak on prodira celo v celo sestavo človeškega društva. Iz tega se razvidi važnost dobrega izgleda, kateri zamore dati tudi najbornejši človek se svojim vsakdenjim življenjem. Neč človeka na svetu, kateri ne bi mogel tega nemega, prostega in vendar le toliko dragega učnja drugim podati. Najsiromasnejši stan ljudi zamore po tem tacem koristiti, kajti luč, še prav je na nizkem, razsvetljuje, kakor na visokem. Povsod tedaj in pod vsemi okolnostmi, in naj bi bile te še tako neugodne, v bajtah in hlevih, v malih vaseh, kakor v ljudnatih mestih, zamore vzrasti popolnoma pošten človek. Onaj, ki orje prostor zemlje, komaj malo večji od onega, v katerem bode enkrat večni senj senjal, zamore delati s tacim zaupom in s tako dobrim namenom, kakor človek, ki je velika bogastva podedoval. Najnavadnejša štacuna zamore biti šola obrtnosti, učnosti, pravosti, a tudi lenobe, neumnosti in nedostojnosti. Vse zavisi od ljudi in od tega, kako oni porabe priliko, ki se jim ponude.

Zivenje dobro uporabljeno in značaj vedno pošten najsi ubogi volili (zapisa—legata), kateri se zamorete zapustiti otrokom in svetu; kajti oni dve sté najjasnej-

Dopisi.

V Gorici 20. decemb. (Predelska železnica.) Tisti dan, (19. novembra) ko je minister trgovstva drž. zboru predložil svoj železnični program, v katerem je zapopadena tudi toliko zaželjena predelska črta, je izšla v Trstu brošura nečega civilnega inženirja (zove se Alojzi Buzzi), s katero hoče ta gospod dokazati, da je ložka železnica bodisi gledé zidalnih, bodisi gledé vzdrževalnih stroškov nasproti predelski v tako ugodnem razmerju, da bi promet iz Trsta po loški črti v Tarviž 60% manj stal, kakor pa po predelski črti v Tarviž.

Da pride do tega rezultata, pisatelj prezira ne samo v prešlem poletju po drž. inženirjih izdelano reformo predelske črte mej Bovcem in Tarvižem, vled katere bode glavni tunel skoz hrib Predel 62 minut krajši in so znižane tudi mnoge strmali mej Bovcem in Tarvižem. — ampak nastavlja za ložko črto popolnoma nove, fingirane strmali, ki niso v prav nobenem soglasju z merami, katere so izdelali inženirji, prvi strokovnjaki ministerstva. Ker pa s tem še nij zadosti, priuša tržaški „Cittadino“ vsak dan kak članek iz prav istega peresa; ti članki so polni neresničnih števil in drugih dat ter so v njih še celo številke iz ministerkega poročila, oziroma pojasnila k železniškemu programu po svoje postavljene in preobrnjene, in vse to z namenom, da bi se predelska železnica v stran potisnila in da bi se tržaškemu magistratu še nekoliko denara izpuli za agitacijo, kar se je tudi posrečilo omenjenemu gospodu, kajti tržaški magistrat je zraven v ta namen uže zavrženih 62000 gld. v seji 10. decembra še drugih 6000 gld. dovolil in sklenil še eno peticijo za ložko železnico na drž. zbor. V tem obziru je g. Buzzi z svojo brošuro dosegel, kar je želel; — obžalovanja vredno pa je to, da se nij našel nobeden, kateri bi se bil potrudil, mestne očete opozoriti na zvijačno preobračanje resnice v omenjeni brošuri; kajti še le 14. decembra je prišel v časniku „Adria“ na svitlo nek članek, v katerem pisec na podlagi zadnjega vladnega načrta in istinitih mer dokazuje, da so vse številke g. Buzzi-ja neresnične in vsi njegovi dokazi popolnoma ničevi ter da po natančnem primerjenju enega profila z drugim postane vsakega tudi nestrokovnjaku očitno, da predelska železnica ima prednost v vsakem obziru, to je glede državnih in deželnih interesov in tudi glede stermalnih razmer in stroškov. Posebno je pisec onega članka očital Buzzi-ju, da so možje, ki slove po Evropi, kakor Nördling, Pisehof in Rziha ministerstvu svetovali, naj se odloči za predelsko črto, in da nasproti tem auctoritetam njima mnenje enega samega privatnega inženirja, če tudi bi si domišljaval, da je tak velikani, kakor je bil ranjki Juri Stefanson, odvažnega pomena. Na ta članek odgovoril je slavni Buzzi, da on pozna pisatelja članka v „Adriji“, da je on nek Lucames, hoče reči Lucanus goriški odvetnik, kateri kot jurist ne more soditi o železniških zadevah. — V ostalem pa g. Buzzi nij ovrgel le ene točke one strašne zatožbe, ker tega nij zmožen; kajti manj obdarjeni ljudje se hočejo navadno na tak način oprostiti postavljene jim zanjke. Mi pa trdimo in smo prepričani, da proti takem smelom postopanju zamore le kak dober jurist, ali pa zdravnik z uspehom postopati; dostikrat se namreč zgodi, da mora preveliko poželjivost brzdati kak „bavbar“, kateri posebno rad slovenske žurnaliste straši in je tudi jurist, domišljijo ali prevročo fantazi-

ši nauk k čednosti in najostrejša obsodba lenobe, kakor tudi neusahljivi studenec za pridobivanje prihodnjih bogastev. Srečni so oni, ki zamore zavrnoti, kakor je zavrnol Pope na zabavljico lorda Herwing-a: „Jaz sem zadovoljen, da nejsta moja roditelja zaradi mene nikedar ni ene solze prelila.“

Prav potrebno je tedaj, da iščo mladenči društva poštenih in da se ozirajo vedno na uzore boljše od njih. Fran Horner govoreči o koristih, katere zadobiva človek v občenju z učenimi ljudmi, pravi: „Resnico moram izpovedati, da sem več dušne koristi iz njih izerpil, nego iz vseh bukev, katere sem prebral.“ Lord Shelburne, poznejši mejni grof Lausdorone je za mladih let bil pohodil velečasnega Malesherbesa, in ta človek je tak vtis na-nj napravil, da je pozneje sam rekel: „Dokaj zemelj sem obhodil, ali nikedar nej človek toliko na-me upljival, kakor on; in ako napravim v svojem življenju kaj dobrega, svest sem si, da bode pri tem spomin na Malesherbes-a sodeloval.“

Občenje s poštenimi imade vedno svoje dobre posledice. Od vseh onih, kateri so poblize poznali častivrednega duhovnika Ivana Stirling-a, nej nobenega, ki ne bi se spominjal dobrodejnega upljiva, kateri je slehernemu zapustil. Nereditki imajo se njemu zahvaliti, da so začeli dostojniše živeti. Dokaj njih se je od njega navadilo, kaj da so bili, in kaj da morajo biti. Trench pravi o njem: „Bilo je nemogoče, ko je prišel človek v dotiko z njegovim plemenito naravo, da se nej občudil nekako oplemeničenega in vzdignenega v viši krog teženj in svrh.“ To napravi vselej plemenit značaj; mi občutimo, da smo po njem uzvišeni. Visok duh deluje vedno magično na drugi duh.

Isto tako čute se umetnici uzvišene, ko pride v dotiko z umetniki, ki so večji od njih. Veleum Hageln, na primer, vnel se je za glasbo, ko je prvokrat čul Kranj-

jo pa brzdajo zdravniki. — Kaj pa je človek, ki si sam prepisuje največjo avtoriteto in svojo godi ne oziraje se ne na desno, ne na levo?

Iz Nabrežine 8. decembra. Snoči se je tukaj strašna nesreča zgodila. Neki služabnik pri vodouzdigvalnici na bregu jadr. morja vračal se je v temi po ozki stezi domu, a revež—Janez Tance mu je bilo ime—se prestopi, pade kacih 8-10° po roglati steni proti morju se grozno pobije v glavo i nedolgo potem umrje. Ker je bil miran i pošten človek, obžaluje tukaj vse njegovo smrt. Njegov pokop je bil za vas sijajni, tovariši so mu zapeli ginljivo nadgrobnico. Nesrečni je zapustil mlado udovo i dete.

Iz doljnega Krasa, 20. dec. (Izv. dop.) 8. t. m. pri-liko sem imel slišati izvrstne komenske pevce v Nabrežini, kar mi daje povod k denšnjemu dopisu. Omenjene pevce čul sem že večkrat peti v komenski in kot povabljeni v Mavhinski cerkvi, pa tudi v Skopem pred nekimi leti v čitalnični dvorani. Bodisi pri veselicah ali v cerkvi, človek moral se je zamakniti, slišavši vbrane akorde. Pri službah božjih bilo je kaj krasno, zato sem večkrat, ko sem opravek imel v Komni, še ob 10. uri k maši veliki, kjer me je božja služba s prelepim petjem povzdigovala. Omenim naj da komenski pevci so nekateri muzikanti, tenorist je bil pri vojaški bandi, sploh so izurjeni pevci in dasiravno mnogi že oženjeni, vendar veselega srca, pravi slovenski fantje. Kakor že večkrat, tako sem šel tudi včeraj nedeljo 19. t. m. v cerkev, želeč slišati slavke, toda kaj zaslišim! Najholjše, da molčim.—Prašal sem po pevcih, a ljudje nijso vedeli kaj povedati; vendar so mi povedali da je ta organist domač, po imenu „Abraham“. Čudim se ljudstvu, in duhovščini, kako more pred navajeno vbranjem petju, zdaj poslušati tako škripanje v cerkvi. Oni dan je g. Abraham namreč pel lepo pesem „pred stolom“, toda spoznal sem jo le po besedah, ne pa po napevu. Pevala se je v duetu toda kako?! To je res žalostno za Komen, za farno cerkev!!! Še v podružnicah se lepši poje, čudim se, da je gosp. organist nasproten pevcem in lepim kvartetom, med tem ko so povsodi njegovi kolegi prvi podpiralci petja i pevovodje. Ne zdihujejo brez uzroka Komenci po g. Pianotu, kateri je bil pred 2 leti v Komnu. Kako je on lepo podučeval pevce, doma in v cerkvi je bilo veselje slišati jih, petje je res blazilo srca ljudem, nasprotno pa Abrahamov bariton vsacega, kedor njuna „lederne Ohren“, podi iz cerkve. Toliko za danes. Z Bogom Abraham, z bogom s palčevino preprežene orgle!

M. V—g.

S Krass 24. novembra.—Burja zopet jezdari jadransko morje, kakor se je enako bil izrazil klasični oča Horacij, metafora, zaradi katere mu pa razlagatelji nič kaj prida nijso hvaležni. Toda Horacij, ali ne, burja ima tod še posebno veljavo, da—si, kamor pritisne: je lom, beg, groza i trepet—o n a g o d e. Tu trobi grozni helikon, tam se vzdigava milokrepke glas iz skritega evfonija kakor do zvezdnih višav; zdaj se oglasi ter ljubko zaigra Flügelhorn; spet se začuje trobenta, i „terribili sonitu taratantara dicit“; na to zagodnja strašen bas vmes; pčtler pritisne veliki boben, da se ti

ca Händel-a, prav za prav Petelina. Ko ga je namreč slišal gosti, občutil je, da se je v njem zbudil nagib za muzikalne kompozicije, in on sam je veroval, da brez te prilike, ne bi nikedar ne bil zložil svojega „stvorjenja“.—Searlatti, utemeljitelj muzikalne šole neapeljske, je bil tudi Petelinov občudovatelj. Spremljeval ga je po vsej Italiji, in ko je o njem začel govoriti, se je iz časti do njega vselej prekrizal. Pravi imenitnici ne brane se pripoznavati, da so drugi umetnici viši od njih. Močno je občudoval Beethoven Cherubina; in on tudi je veselo pozdravljaj Schubert-ov veleum rekoč: „Iskrica božja prebiva v Schubertu.“—

Najjasnejši dokaz o kreposti izgledov nam ponuja moč, katero pokazuje pogumnici, da osrče strašljivce, in da je primorajo udeležiti se njih predrznosti. Temu se imajo prepisati čudeša hrabrosti, katera so večkrat izvršili bojzaljivci pod zapovedništvom svojih veljakov. Uže s-m spomin na hrabre junake pretrese človeško krv, kakor glas bojne troblje. Ivan Žizka je zapustil svojo lastno kožo Čehom za boben, da bi je k hrabrosti spodbujal

Ko je umrl Skenderbeg, vojvoda epirski, pogagnali so se Turci za njegove kosti, da bi vsaki njih koščico si položil v nedra, nadjaje se, da zadobe z njegovimi ostanki vsaj nekaj njegovega izrednega poguma. Vrl Douglas nesel je sabo v sveto deželo Bruce-vo srce. Zagledavši, da so enega njegovih viteзов obkolili v boj. Saraceni, snel je z vrata ostanke škotskega junaka in vrgel je v vrste sovražnikov je vzklikol: „Hodi prvi v boj, kakor si bil v življenju navajen, Douglas pojde za tabo umret,“ in s tem besedami vrže se na sovražnike in boj bojevaje umre. —

nakrat skrčijo vse duševne tipalnice, i se za čas pozaprò vsa duševna ušesca. To nekaj potihne, i zdaj se ti pozdeva, da čuješ svetovne orgle z veliko tisoč i še več registri. Resna i glušeča opera se pričinja z grozovitim korom. V skale i votline zapanani demoni i drugi duhovi zagrmé strašno antištrofo. Tul, jok, vpitje, prasketanje, zvizd, pisk i hrohot, vse to zedinjeno, odgovarja v strašni, godčevski razuzdanosti i divjosti. Čuti meniš begoča ljudstva i turška kardela s pol razbitimi bučami in: Allah! v netolažljivem obupu tuleča; čuješ plakanje žensk, otrok i sivčekov, dir i razgetanje spenjajočih se bojovnih konj, jek i lom tisoč i tisoč koles, sek i rožljanje i zvenket nevsmiljenih mečev. Po času se vse to pozgubi v neskončno daljo; kar se zopet oglase rahleje orgle ter zagrmé opero: Sodnji dan. Godec, prid se les učit!— Vendar pustimo za danes to. Ali bi ne smeli enkrat pogledati v Trst? Saj smo blizu. Kdo bo zmirom trobil od kraja, kjer je; osobito če kraj tega trobljenja ne razumeva. Veste dobro, da so v Trstu sezidali ogromno municipalno palačo. Več 100 tisoč for. je stala. Neki nemški feljetonisti so jej grozno zabavljali, češ, da je strašno nerodno sezidana, ker se vdira i razpokava. O ve vrabske glavice, saj nij ona tega kriva! Da bi vendar ti smešni humoristi, ker so blizu morja, svoje spise nekoliko marinirali, da bi bili tudi za po zimi. Vendar imajo nekaj proroškega duha, ker so onej palači izrekli nevsmiljeni prognostikom, da se kmalu pogrezne. Res je nekaj na smešno stran zasuknena. Ali je pa kaj popolnega na tem svetu? Tako prašam jaz, toda čujte: Necega dne zjutraj vstane ves Trst, in—o groza!— nove mun. palače nij več videti. Ubogi Tržčanje si manejo oči. Nič. Kedor je strmel in ugibal, kam za vseh vragov voljo da je zginila, to so bili tržaška gospoda i drugi. Ta to, ono oni izdore. Burja je res strašno močna; a da bi bila celo palača, ki je še snoči stala, brez sledi odnesla, to misliti bi bilo vendar preveč. Morda jo je kak šaravnik prenesel v Filadelfijo na ogled? Devetnajststoletnikarji in pa ta misel; nak, to nij čempers vredno. Nazadnje se nek bartoldasti Bartoldo odreže čudna usta raztegnivši tija do ušes; Jej, kako ste pač neumni! Pogreznila se je.... Znano pa je, da norci in otroci večkrat resnice povedo, ko nekateri filozofi in osrečevaltji. „Božja oblast—zakriči ljudstvo, pa roke vije—prav je povedal.“ Joj, šla je! Vse vzdihuje i se milo joče. Celo marsikatera pusta Jera na sejmščji, ki še svoje žive dni se nij zjokala, skremži usta o tej novici, globoko vzdihne pa zažene tako glasen jok, da, strašno presuneni, stopijo celo bronasti kipi s svojih stal i nevsmiljeno plakati jamejo. Vesel nij, kdor je žalosten. Kaj pa vam moram še povedati. To, to!

Sinoč je bila seja v novi mun. palači. Ne vem pa, ali vam je znano, da nekteri municipalci se nič kaj ne potegujejo za slavjansko stvar; celo—tako pravi hubobni svet—bi nas, ako bi mogli, v žlici vode utopili. Pa kdo bo to verjel po čes? Še med 12 jogri je bil Judež. Govoril je ta i ta. Nazadnje naperi nek tržaški John Russel svojo govorniško sulico, ter poudari—žalibog le z glasom!— da Slovenci nijso nič, sploh Slovani, kakor je to menda storil g. Andrassy, dokler nij bil še naš minister. Ko je govoril tržaški Ciceron*, stresne se zemlja, morje se vspeni, rekel bi, zavrè; v dvorani zagori strašni fares, mame tekel; Slovenija z mečem se prikaže na vhodu, nekaterim odbornikom se začno hlače tresti; župan, videvši vse to i modro slutè, kaj bi moglo še priti, zaukaže mir besedij; celò Hermet, ki se nij nikdar ustrašil, ko samo takrat, ko je moral iti v novo municipalno palačo (dulce mori pro patria!), občuti pri strašno psovalnih besedah i pri tem, kar je videl pa slišal, čudno mrzlico pri sroci, sklene na skrivšem, ako pride zdrav domù i čeravno je progressist, zmoliti par krepkih očenašev; začne verovati, da je Bog tudi gospodar čez tržaške naprednjake, s kratka: najgorečniji katoličan postane naenkrat, samo da mun. palača ne poklekne. Ali ko govornik ne jenja, Slovence črniti, pogrezne se m. palača v kljub Hermetovim molitvam in obljubam z dobrim i slabim, to je z dragimi židovi i nekaterimi odborniki globoko dol, i sicer, streljavka božja, tako globoko, da pridejo v kraje blizu Stige. Karon*) „colla barba unta ed atra“, zagledavši te gospode, zapali krajnsk turnček, poprime veslo in jo ureže takraj. Predno prijde, se prikažejo Hermetu Dante, Boccaccio i Petrarca Dante: „Pustite upe....“ Boccaccio: „Sem bil humorist, novelist.“ Petrarca: „Kratko vidite, ki menite, da daleč.“ Prikazni naprej, Hermet v molk pogreznen, skoro uničen. Tudi njegovi tovarši tako. Toda Karon, ki se kaj malo meni za politične reči, odpre usta: No, gospoda, vi ste moji! Poprej še nekaj, oglasi se Hermet—Ahà, ko bi vas poslušal, reče Karon, poročete še nemara, da bom kralj italjanski, pa saj vidite, da bi bilo to prepozno. Toda—ugovarja Hermet—vi ste pameten! Ali ne boste pritrdil, da je tukaj kos Italije? Pri mojej starej bradi—zagrozi se Karon—ta je prva, katero slišim. Tu nij košček od kosa Italije, pa tudi ne košček od koščeka Italije. S kratka: Nij nič! Je! zacepeta Hermet. Ne! kriči Karon. Jaz pa pravim, trdim, zaklinjam se, da je tukaj italjanska provincija. Ko da bi molčal, odvrne uže nataknen Karon in veslo se mu začinja gibati v žuljavih rokahl: Preje poročem, da je tukaj nekako slavjanskega še, veliko. Ako bode Slavjanom tam gori kdaj

pretesno, tukaj je še dosti prostora. Slovane rad imam, ker so jako talentitiran rod. Zlahtnih nagibov i—nesrečni. S takimi pa jaz sočustvujem, ako ne zamerite. „O Dio della vendetta!“ zakriči Hermet v grozovitem razgibu, se zgrudi na koloni, sklenjeni roki povzdigne, proseče oko obrne proti višavam ter nadaljuje kakor zblazneu: O Bože zedinjene Italije! deji, tresči v tega strastnega panslavista bradača, ki tako nevsmiljeno oskrnjava moje uho. Iz njegovega peklenskega žrela se kadí strupeno žveplo, katero pljuča mojega duha kvarí i mori. Duša moja se je o njegovih psovkah posušila kakor goba, vsak lašec na mojej glavi in vsaka kocina v mojej bradi je osivela in ostrmela ščetini enako.— Tako se je Hermet grozil, Karon pa smehljal i rekel na to: Vase uho, gospod, več sliši; vaše oko več vidi, ko je ravno treba. Za pravico pa nimate ni ušesa ni očesa; ker celo njo, ki je samo edina, razglašate i pripoznavate le za rojeno Italjanko. Pa koder solnce teče, se kruh peče, pravi Slovenec, in jaz: se pravica leskeče. Zakaj—Karon se zdaj ustopi v čolnu kakor kak govornik v državnih zborih—zakaj, pravim, ako ste pravični, zaničevate i preganjate rodove, ki so z vami vred k enakim namenom poklicani? Ali je Slovan menj človek ko vi? Ali menj pravičen i zmožen? Proje ko vi, je bil v Evropi Slovan; Slovani so praljudstvo v tem zemeljskem delu, akoravno historija tega ne pravi; ampak le globoko i natančne preiskave tistih naučenih učenjakov, ki so mogli s posvečenim očesom pogledati v dno človeških osod, dokazale so to za nepotrobo in v obilico. Kje ste bili vi, ko je slovanski jezik uže cvel kot dvorjanski jezik v staro perzijanskej stolici, kakor to nekatero kameneni ostanki dokazujejo? Kjer pero molči, dleto glasno govori. Blana je minljiva, kamen i bron sta stanovitna. Škoda, da res škoda, da nimam svojega pantograma tukaj, v katerem stoji izniški iz najslavnijših dotičnih pisateljev; i pokazati bi vam hotel, da ste ravno nepravilni, kakor neve rečeh, ki so slovanske. Dovoliti Nemci i drugi so stvar udostojili, kedar ni strast vladala, vi pa tega še niste zmožni, ko je strastno primirje. Toda—kaj govorim?— Hermet šine pri teh besedah kvišku, obstoji na mestu trd ko obelisk, lasje se mu stegnejo visoko, debelo pogleda, odpre i podrži usta na stečaj, prste razprostre ko dva dežobrana i tako ne ve se še prav, ali se je bolje čudil Karonovej učenosti ali predrznosti. Karon, ki se ni še nikdar smejal, zažene pri tem ugledu glasen hrohot, i zdajci zabrohoče deset tisoč skritih duhov z njim. A Hermet se zbere iz osupa, ter zakriči ves besen: Izdajica, stari jezik ti odgnij, ker lažeš nesramno, kakor bi orehe tolkel. Zapeljivec i puntar grdi! Komaj, pa to izreče, zaviti Karon trdo veslo ter, kakor bi trenil emok izmeri Hermetu težko leseno klobuto po lici. Na, da bož vedel, s kom si govoril, t nepotrobo! Zdaj pristopijo 4 črni delalci i zadenejo vsaki en rob municipalne palače, pa jo porinejo zopet gor v Trst. I tako, ljubi bralec, zopet tam stoji.

Do les sporočilo, po tem pa še nekaj. Mnogo popotnikov, ugledavših tržaško palačo, si glavo beli in ubija, čemu vendar je sezidana bila; ker je—po njih mnenju sicer!—več strašilu, ko poslopju podobna. A ga ni še bilo, pa ga tudi ni, ki bi jo uganil. Oh, ko bi se vendar tisti dobil, to bi bilo kaj, to! Nič več? Lejte, jaz drzнем si pri mojej kokoši to stvar pojasniti. Samo prosim pozora, gospodje! Vsaka trda i netrda, to je vsaka obstoječa iu v mislih snujoča se stvar, ima svoj logični zakaj. Ker je pa mun. palača tudi tada—akoravno žalibože med nestanovitne stvari spada po svoje sestavi ima ona seveda tudi svoj zakaj. Tedaj, folglich in ergo ni tudi ona brez vzroka, da-si tudi ni bila v mislih osnovana. Ne v mislih? Mili Bože ne, ker je dotični arhitekt pred zidanjem mun. palače vse svoje dotične misli prodal za-se i za svoje naslednike v neprimljivo last očetom Jezuitom. Kak strašen argument ob augulo od baculum, poročete. Tudi tukaj gopodje Jezuitje? Ni druga; pa tudi s kratka.

Spoznavši oo. Jezuitje, da v Trstu progressisti čedalje več grešijo, sklenili so za nje strašno pokoro ter sezidati dali municipalno palačo. Najpopred podkupijo arhitekta, naj na mestu dostojne mun. palače postavi stvar, ki naj žuga vsak trenutek zibniti v mater zemljo. Ako to reč dožene, dobi še poseben blagoslov, katerega se—mej nami rečeno—slavni arhitekt uže vesel. Ker pa mečkanje ni mojega opravila, naj povem, kar mi je znano, preje enkrat občudovavši še visoki namen. Odslej ne bo treba več na morje iti moliti se učit. Najtrdovratniši bogataš, prišedši pred tržaško mun. palačo ali celo primoran va-njo iti, spomni se za gotovo Boga, i se izveliča. Trmastih dolžnikov ne bo treba več pred sodnijo tirati: Zgrabi ga za tilnik, pelji ga pred omenjeno palačo, ter reči mu: Noter pojdeš, ako ne plačaš. Koj segne v žep i te izplača. Pijanec ne boš več treznil, pred palačo se koj strezne sam, ugledavši jo. Ko bi Turek—kar pa Bog obvaruj—Hercegovince zmagal, i bi v Trst prišel, bi ob ugledu mun. palače koj zbežal, i Tržčanje bi bili prosti kontribucije. To so korist, to! Nadalje: Ura je modro postavljena, da se pred palačo koj spomniš minljivosti posvetnih reči. Tako bi naštel še veliko dobičkov i koristi, ki dohajajo i bodo še dohajalo človeštvu po tej palači. Toda le še nekaj. Če te po letu spanec nagaja, koj podaj se pred njo; boš videl, kako presneto poskočš ožiš i v odletiš urno, kakor bi-li kdo pete ožgal. Toliko za danes.

Trst 19. decembra 1875. (Izv. dop.) (Kopersko učiteljske.) Dovolí, draga Soča, da ti tudi jaz zopet kaj poročam.

Prešli teden bil sem 3 dnij v Kopru, tam sem marsikaj novega pozvedel, posebno pa v novo ustanovljenim učiteljski.

Na koprsko učiteljske se je letos vpisalo 118 odgojencev. Mej temi je Slovencev 45, Hrvatata sta 2, 2 Ilirca, ostali so Italijani.

V I razredu je 22 slovencev, v II 8, v III 10, v IV 5. Hrvata sta v I razredu, se ve da v Hrvatskem oddelku. Ilircev je eden v IV raz., drugi pa v II. Profesorji so na slov. oddelku sledeči gg: Križnič, podučuje matematiko v vseh razredih, fiziko v I. in slovensčino v VI. razredu. Svab, podučuje zgodovino v vseh razredih, pedagogiko v II., III. in IV. razredu i slovensčino v IV. razredu. Kristan podučuje, naravoslovje, poljedelstvo in slovensčino v I. razredu. Pozarelli nemščino v vseh razredih, zemljepisje v III. razredu in telovadbo tudi vseh razredih.—Slovensčino v III. razredu podučuje začasn sedaj vadnični učitelj, g. Ponž kakor tudi zemljepisje v I. razredu.—Kateheta slovenščine se sedaj nijmajo—(1—?). Petja i godbo učí nek penzioniran vojaški kapelnik, (rodoma čeh) Ozastka, Risanje pa nek izvraten slikar, Italijan po rodu, ime mi nij ravno znano. Začasni ravnatelj je bil dosedaj g. Merkel, sedaj pa je tudi le začasno imenovan g. Revalante, prej ravnatelj pripravnice v Trstu.

Zdaj pa hočem vsacega posamezno opisati.—Gospoda prof. Križnič i Svab sta v vsakem obziru moža na pravem mestu. Gosp. prof. Kristan se tudi more vrstiti k omenjema gospodoma, posebno ga dijači hvajlijo, da tako dobro, jasno razlaga, da se, kdor kolkokaj pazi, lahko vse v šoli navadi, to velja tudi o g. Križniču in Svabu.—

G. pl. Pozarelli, je reva v vsakem obziru. Zemljepisje bi moral v slovenskem jeziku predavati, ali žalibože, da slovensčino le za silo lomi, pa saj tudi zemljepisja nij zmožen, da bi zamogel pripravnikom predavati, kar se pa nemščine tiče, je ravno taka. Pripravnik tožijo, da ne bodo imeli več takega profesorja za nemščino, kot je bil g. Rajakovič v Gorici.—Pri njem bi se več v enem letu naučili, kot v štirih pri g. Pozarelli-ju.—

G. Ponž, je že znan kot izvrsten učitelj; znal bi mi pa kedo ugovarjati, da vendar nij zmožen, da bi slovensčino na pripravnici predaval, na to mu pa jaz odvrnem, da g. Ponž je slovensčine prav dobro zmožen, se veda toliko morda (?) ne kot, kak profesor. Ni se je 8 ali pa še celo 4 leta na kakem vseučilišči učil. Saj pa tudi nij g. Ponž prosil ali se šilil slovensčino učiti, ampak moral je to začasno prevzeti, dokler kak nov profesor ne pride.

O učiteljih petja, godbe i risanja naj samo to omenim, da je prvi izvrsten „muzik“ drugi pa izvrsten slikar, samo nemščine ne zna dobro, slovensčine pa nič. Kar se novega ravnatelja tiče naj samo to omenim, da pravijo, da je izvrsten „pedagog.“

Da je draginja v Kopru, vam je že znano. Tudi podnebje nij, menim, Goričanom kaj prijetno. Sedaj pa nekoliko ob odgojencih.

Slovenci se na sploh še precej dobro vedejo, sliši se sicer, da so nekteri rogovileži mej njimi, glejte pa vi ostali, da je ne bode te posnemali, ampak je od tega odvrnili, da ne bodo še vam nečast delali. Italijani so pa bolj surovi, enega so že izključili, ker se je v šoli prav surovo proti enemu profesorju vedel; ker je omenjeni profesor, rodoma Slovenec, mu je menda na obraz rekel: „mostro di sciavo.“

Stipendij še nijso vdobili, kar tudi prav težko čakajo, kajti stanovanja je treba plačati, kje pa denar? Večinoma so pripravniki uhogi, pa saj je že znano, da ima pripravnica nek častni naslov, katerega nij težko vganiti. Naši prihodnji odgojitelji mladine ne bodo posebno zadostavali, razumi se z izjemami. Saj je, menda že vsacemu znano, da se mnogo uče le za silo.

Jaz menim, da če hočemo dobro učitelje imeti treba je: 1.) da se plače primerno povišajo, 2.) da bi se v pripravilnice za učit. izobraževališča ne sprejemali učenci, ki dovršijo kako ljudsko šolo samo, ampak nižo gimnazijo ali realko, ali pa vsaj 2 gimnazijsko ali realko to zato, ker so n. pr. iz mej istih, ki so leto v I. razredu vstopili še mnogi zabiti in otročji, so se veda dovršili ljudsko šolo in pripravilnico, 3.) sprejemni izpit moral bi tudi prav strog biti; kar pa nij; letos so menda pri sprejemanji izpitu še precej skoz prste gledali. Da preidem h koncu: vse sploh bi moralo bolje organizovano biti; potem bi se imeli dobrih učiteljev nadjati, ali dokler tega nij, so dobri učitelji pri nas bele muhe. Še omeniti moram, da se letos na pripravnici, naravoslovje, naravopisje, pedagogika i poljedelstvo v nemškem jeziku predava. Italijani so pa v nemščini tako slabi, da malo ali celo nič nerazumejo, radi tega je konferenca prosila dežel. šolsko svetovladstvo, da bi dovolilo, da bi se omenjeni predmeti imeli Italjanom v italjanskem jeziku predavati, in res dež. šolsk. svet. je tudi dovolil, Slovence je pa v tem obziru popolnoma preziralo; namreč Slovence se bodo menda omenjene predmete le nemško predavalo, bodisi da razumejo ali ne. To je enakopravnost! Pa saj pravim, Slovenci so prepohlevni; Italijani, nijso nič odgovoriti hoteli, ko jih je kak profesor po nemško prašal. Za sedaj naj zadostuje to, ko prihodnji zopet kaj povzem, vam že bodem poročal. Transmontanus.

*) Za menj učene bralec: Karon je bil po paganskej veri bistov, katero je v spodnjem svetu prevažalo umrle onkraj.

Politični pregled.

Po mnogih debatah in po hudem boji dovolil je drž. zbor ministerstvu v tretjem branji proračun za leto 1876, kateri kaže primanjkljaja 25 milj. gold.; prav malo so brisali gosp. ustavoverci, ki so se toliko ustili. Vidi se, da ta strana vsak dan izgublja več moči in da nij več discipline in tudi organizacija peša mej ustavoverci, — vsled tega je zdaj prav verjetno in mogoče, da se ministerstvo bliža krizi. Na Dunaji se širi vest, da minister Lasser in Pretis pojmeta in da sta uže bila prašana župan dunajski, dr. Felder in pa mladi Plener, če bi hotela vstopiti v ministerstvo. Sicer pa krize menda najbrže toliko časa ne bo, dokler se bo cesarju zadosti zdelo; kajti pri nas parlamentarna kriza skoro mogoča nij.

Važno je to, da je gospodska zbornica zavrгла Wildauerjev predlog zarad preuredbe šolske postave. Debata je bila burna; vdeležile so se je prve parlamentarne kapacitete in minister Stremajer sam je govoril proti predlogu. S tem si ministerstvo morda sopeset pridobi Poljake.

Državni zbor je pronehal 20. t. m. svoje seje in poslanci so odšli na božične počitnice; snidejo se sopeset po novem letu in, kakor se sliši, pride proti koncu januarja tudi prodelska črta na vrsto. — Na zadevno interpelacijo Simonyijevo v ogrski zbornici je minister Tisza odgovoril, da avstrijska vojska ne bode marsirala v Bosno in Hercegovino, dokler bo on minister.

Gledé jutrovega pitanja je važen tudi nek govor angleškega državnega tajnika v Edinburghu; on je namreč rekel, da to pitanje se ne bode rešilo pred novem letom (to ve vsakdo) in da velevlasti so vse edine v tem, da se ustaja pred ko mogoče pomiri ter tako ohrani evropski mir; izrazil se je nadalje da to pitanje se ne bode še zdaj rešilo in da se bodo za zdaj rabila sama trenutna sredstva; konečno je rekel, da Avstrija in Rusija želita, da ne bi se upor razširil in da je želeli avstrijskemu posredovanju dober uspeh. — To so tedaj važne diplomatične izjave, katerim pa mi malo verujemo. Konzuli velevlasti so izdelali spomenico na vse vlade, v kateri sklepajo, da Turčija nij zmožna zatreti ustaje. O tej spomenici govorili bomo prihodnjč bolj obširno. Iz Hercegovine se ne sliši o večih bojih, male praske pa so pogostoma.

Vodje bosenskih ustašev so imeli v Jamici zbor, pri katerem so se popolnoma zedinili ter izvolili našega Hubmajerja za glavnega poveljnika vsih ustašev v severni Bosni. Pri shodu je bil tudi Petar Karadjodjevič, pretendent za srbski prestol; a ustaši so mu svetovali, da naj precej odide, ker ne marajo zmešnjav, in ker nočejo nič opraviti imeti s to družino.

Oba sklepa sta modra in odslej se smemo nadeti, da bo vstaja v Bosni napredovala zmagenosno. Hubmajer je dobil te dni tudi en kanon in ustaši bodo napadali več kraje in se v Bosni, kder je prav malo, slabo oboroženih turških vojakav, popolnoma vjezdili do spomladi; na spomlad pa bo gotovo druga pela; Srbija in Črnagora morate napovedati vojne in jutrovo pitanje rešilo se bode z mečem predno, nego je vseč diplomaciji, katera bo morala računati z dogodki. Tudi je mogoče, da bo Avstrija, vkljub Tiszovi izjavi Bosno vojaško posedla, kajti vladni naši časniki so začeli pisati iz družega glasa; tako na priliko pravi „Polit. Correspondenz“, da vsi turški generali nijso vstanu zatreti ustaje in da bodo to morale najbrže storiti druge velevlasti. Kuha se marsikaj, kar morda še avstr. ministri ne vedo.

Turška vlada je uže sopeset poslala družega komisarja v Hercegovino in tako na Turškem podi minister ministra, poveljnik poveljnika. To je gotovo znamenje nezmožnosti,

Razne vesti.

(Našim naročnikom in prijateljem) voščimo veselo praznike in jih prosimo, da bi se te praznike tudi nas spominjali, ki delamo in pišemo za blagor naroda. — V prijateljskem krogu naj naši prijatelji nabira-

jo dobrih naročnikov in naj nam pošljejo njih imena z denarom vred kot vezilo za novo leto. Glede cene in drugih pogojev ostane pri starem. Število naših naročnikov se bo namreč z novem letom skrčilo in ne pomnožilo, ker mi bomo mnogim slabim plačovalcem list vstavili in se le na zanesljive naročnike in na predplačalce ozirali. Z mirno vestjo smemo reči, da smo tudi v tem letu storili svojo dolžnost in da smemo terjati od slovenskih rodoljubov, da nas podpirajo. — Z novem letom bode naš list vsled poravnave edini tednik na Primorskem in bode kot tak mirno razpravljaj vse zadeve, ki segajo v našo domačo korist ter se trudil, da mir in edinstvo ohrani v domačem taboru in da postane gibanje Slovencev živeje in izdatnejše. — Za danes toliko, v prihodnjem listu pa bomo obširnejše govorili o namerah in bodočem postopanju našega lista.

Uredništvo.

(Leopoldov red) je dobil za velike zasluge g. dvorni svetovalc in glavar goriškega okraja, baron Rechbach. —

(G. A. Winkler) je postal dvorni svetovalc pri namestništvu v Trstu; kot tak bo nadomestoval namestnika, kadar ga ne bode doma. Mi Slovenci moremo veseli biti tega imenovanja in gotovo iz srca čestitamo vrlému narodnjaku. —

(Krežma v Goriškem gledališču.) 13 letni violinist, ki je se le v javnost stopil in uže postal evropska celebriteta, je v petek in soboto stopil pred goriško jako hvaležno občinstvo. — Gledališče je bilo, posebno v petek natlačeno polno in ko je nastopil dečko z njegovimi simpatično sestro, gospodično Anico, je občinstvo komaj pričakovalo prvega glasa na goslih, tihota je bila po gledališču, kakor malokedaj. Ko pa začne mladi, simpatični umetnik z vso zavestjo in največo mirnostjo izvajati goslem najčistejše, prav čarobne glase, je bilo občinstvo kakor zamaknjeno. — Po vsaki dokončani koncertni točki so poslušalci, posebno lepi spol, tako entuzijastično klicali in ploskali, da je moral koncertist 3 do 4 krat priti na oder. — Krežmovo igranje je v resnici nekaj posebnega; on godi tako mirno in s tako veliko preciznostjo najtežje reči, da vsak v njemu občuduje izvrstno šolo in nenavado ženjalnost; — to pripoznavajo tudi mnogitaljanski strokovnjaki, (samo ljubljanske kukovicenene) in če bo mlad umetnik tako napredoval, postane skoro gotovo prvi violinist v Evropi. Posebno lepo je predaval oddelek iz opere „Faust“. Gospodična Anica je pokazala, da je tudi ona mojsterca na glasoviru in opravičuje najlepše nade. V Gorici je le en glas, da je Krežma nenavaden ženij, odgojen v izvrstni šoli. — Jugoslovanska domovina sme torej ponosna biti na svojega Krežmo. — Mogoče je, da bomo tega umetnika še enkrat slišali v Gorici pri Slavčevem koncertu. —

(Goriško gledališče.) je vtoreko 21. t. m. končalo; dramalično društvo „Sorelle Vestri“, odide zdaj v Genovo. To društvo je bilo prav izvrstno, predstave so bile vse nove za Gorico, posebno pa so imeli prav izvrstnega komika L. Vestri-ja ki je vse prav naravno in dovtipno predstavljal; in je v Italiji prav znano osoba, večkrat smo zapazili Slovence v gledališču.

(Veliki koncert v gledališču goriškem) Društvo Slavec bode torej imelo v četeriek, dne 30. t. m. velik koncert na korist ubozih učenk na Goriški pripravnici. Sodelovale bodo skoro gotovo sledeče korporacije in osebe: g. Krežma, gospodična Krežma, gospodična Neugebauerjeva, izvrstna slovenska pevkinja, po tem mestna godba pod vodstvom g. Mugnone ja, gosp. Windsbach, umetnik na glasoviru, g. Frontali odlični violinist iz Trsta in še druga odlična italijanska gospoda.

„Slavec“ bode prvokrat nastopil pri tem koncertu z blizo 120 pevci; pride jih namreč 16 iz Trsta in okolice, 9 iz Komna, 4 iz Nabrežine in 4 iz drugih krajev na Krasu, po tem 4 iz Rihenbergu, 8 iz Dornberga, iz Vipave in Ajdovščine kakih 6, iz bližnje okolice goriške 6 do 8, iz Gorice 10 do 12, iz Kviškega, Kozane in Vipolže kakih 20 do 24, iz Kanala 6, iz Tomina 12, iz Kebarida 8, iz Pečine 6 in iz drugih raznih krajev do 10 izbranih pevcev. — Slavec bode pel: „Slavec spev“, „Nek dušman čuje“, „U boj“, „Tam gde stoji“ in „Domovino“ Lebanovo.

Slavčev odbor priporoča nujno vsim pevcem domačim in zunanjim, da pridejo prav gotovo v sredo, 29. t. m. k glavni poskušnji v goriško čitalnico točno ob 6 uri zvečer. Oni pevci, ki še prav malo znajo in ki se nijso učili pod skupnim pevovodjem, pa naj pridejo brez vsake bojazni k pavski vaji v čitalnico 29. t. m. ob 4 uri popoldne. Pri poskušnji bodo pevci zvedeli v čitalnici vse natančno glede stanovanja, hrane i.t.d. Tisti večer se bodo v čitalnici tudi delili programi in pevci bodo dobili pri čital. čuvaju krasna pevska znamenja po 25 soldov.

Odbor je razposlal legitimne liste za polovico, voznine po železnici; dobe se v Ljubljani: v čitalnici, pri uredništvu „Slov. Naroda“, pri uredništvu „Novic“ v Postojni; v čitalnici; v Sežani: pri g. učitelju Cveku; v Nabrežini: pri g. pevovodju Tance-ju; v Proseku pri g. učitelju Mercinu; v Trstu: pri gg. Zvanutu, A. Hajdrihu in J. Dolinarju. Ker je namen tako lep in ker bodo slovenski pevci prvokrat nastopili v tako velikem številu,

nadjeti se je, da bode iz vsih krajev naše slovenske domovine privrelo mnogo obiskovalcov posebno iz Goriške in okolice tržaške. —

(Občini zbor Slovenske Čitalnice v Gorici), se je veršil 23. t. m. ob 6 uri zvečer. V nov odbor so izvoljeni sledeči gg. And. Jeglič predsednik, Vikt. Dolenc blagajnik. Odborniki: Avg. Jakopič, Ant. Hribar, Dr. Rojic, prof. Šantelj, Vik. Tonkli, Franjo Vidic in Ernest Klavžar; namestnika prof. Vodušek in Franjo Ferfila. — Nadejati se je, da bodejo zgoraj omenjeni gg. marljivo skerbeli, da bode naša Čitalnica vedno, kakor no sedaj, napredovala in svoje častno nalogo nevstrahljivo izvrševala.

(Popravek). Naš dopisnik iz Plavi 24. jan. šte. 4 prosi nas o javiti, da njegov dopis o omenjenem duhovnu je bil neresničen. Omenjeni duhoven in hotel sploh ne kaliti družinskega miru, tudi ne iz sebičnih namenov, temuč da oni korak bil je za dnje sredstvo, da bi bil za smot bolnemu očetu saj poslednje dni mir v hiši ohranil.

(Gong). Petek 17. t. m. je zgorel hlev, s kermo napolnjen necemu kmetu pri sočinem mostu. Škoda znaša okoli 600 f.

(Slavčeva poskušnja) v Rihenbergu je sopeset pokazala, da so naši vrli pevci navdušni za idejo Slavčevu; pevci so se vsih napevov prav dobro naučili in nadjati se je najboljšega uspeha. Na Krasu in na Vipavskem je torej vse v redu. G. pevovodja bode zdaj potoval še po Tominskem in bode poskušnja v Tominu na praznik sv. Štefana za Tominske, Kobariške in Pečinske pevce, tisti dan zvečer pa v Kanalu za Kanalske pevce. 24. ali 25. pa bode po mogočnosti skušnja v Kviškem. Pevci naj se povsod prav pridno uče, ker koncert je pred durmi; kedor pa še dobro ne zna, se bo naučil pri zadnji učbi 29. t. m. ob 4 uri pop. —

(Slovenska čitalnica) bode imela občni zbor dne 26. t. m. ob 3 urah popoldne. Na dnevnem redu bodo sledeče točke: Govor podpredsednikov; volitev predsednika, podpredsednika, denarničarja, 7. odbornikov in 2. namestnikov. Priporočamo gg. udom mirneške čitalnice, da se v prav obilnem številu vdeleže občnega zbora.

(V sežanski čitalnici) bode dne 26. decembra 1875 VESELICA z deklamacijo, petjem, glasbo, plesom in igro: USKOK. Začetek ob 8 uri zvečer. Vstopnina 30 sold. za osobo. K tej veselici uljudno vabi. Odbor.

(Politično društvo Edinost) v Trstu bode imelo VIII. občni zbor, ki bo v nedeljo 26. decembra na sv. Štefana dan ob 2¹/₂ uri na Bazovici v g. Vrabčevi dvorani. Dnevni red: 1. Branje in potrjenje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Odsekovo sporočilo o časniku. 3. Prošnja do sl. mesnega svetovalstva, da bi pri napeljavi vode Roke v Trst na zgorno okolico ozir vzelo ter z omenjeno vodo preskrbelo prebivalce od Bazovice do sv. Križa. 4. Posamezni nasveti gg. udov. 5. Volitev enega odbornika. Opomba. Ako bi vreme neugodno bilo, zborovalo se bode ob tisti uri i v istem kraju na sv. treh kraljev dan. Vsi oni gg. udje, kateri so z plačilom zaostali, naj blagovolijo poravnati vsaj do konca tega leta, drugači se iz društva izključijo. Pri sv. Ivanu poleg Trsta 6. decembra 1875. Odbor.

(V Bremezu) na Nemškem je nek popotnik na parobrod tajno prinesel en zaboj dinamita, kateri se je vnel in eksplodiral, ladjo močno poškodoval in ubil 80 osob, 200 osob pa močno poškodoval.

Poslano.)

Podpisani si šteje v čast naznaniti p. t. občinstvu tolimnskega okraja, da 1. januarja 1876 bode prevzel vodstvo lekarnice v Tolminu, ter zagotavlja slavno občinstvo, da svoja lekarnica bode vedno dobro in obilno preskerbljena z vsemi potrebnimi zdravili in se zmirom presenimi (frišnimi) drogami prve vrste. Stori bodem vse, da bode ljudstvo s hitro, natančno postrežbo, in to po nizkih cenah — popolnoma zadovoljno.

Z odličnim spoštovanjem se priporoča.

V Tolminu 24. decembra 1875.

E. PALISCA,
lekarničar.

St. M. v Grgarji.

No gospodine! najna pravda je končana. Slavna sodnija Vas je obsodila na 2 dneva zapora, ob enem imate plačati vse stroške. Kako se to vjema z Vašem izrekom, da morate pravdo vdobiti, če tudi zapravite pol premoženja? Sedaj imate kar ste iskali.

V Solkanu 24. decembra 1875.

Ang. F.

*) Uredništvo nij odgovorno ne za obliko ne za zadržaj.